

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
คำนำผู้จัดพิมพ์	(1)
คำนำผู้เขียน	(2)
สารบัญแผนที่	(6)
สารบัญภาพประกอบ	(6)
สารบัญตาราง	(11)
บทที่ 1	
ชุมชนในล้านนาก่อนก่อตั้งอาณาจักร	1
ลักษณะทางภูมิศาสตร์	1
ชุมชนในล้านนาก่อนก่อตั้งอาณาจักร	3
เขตชุมชนในที่ราบลุ่มแม่น้ำกก	4
สมัยชุมชนในตำนาน	5
สมัยเงินยาง	7
เขตชุมชนในที่ราบลุ่มแม่น้ำปิงตอนบน	11
สมัยชุมชนพื้นเมือง ลัวะ	11
สมัยแคว้นหริภุญไชย	12
บทที่ 2	
อาณาจักรล้านนาสมัยราชวงศ์มังราย (พ.ศ. 1839-2101)	19
การก่อตั้งอาณาจักรล้านนา	19
สมัยสร้างล้านนา	26
สมัยรุ่งเรืองของล้านนา	29
สมัยเสื่อมของล้านนา	38
บทที่ 3	
ล้านนาสมัยเป็นเมืองขึ้นของพม่า (พ.ศ. 2101-2317)	41
การขยายอำนาจของบุเรงนอง (พ.ศ. 2094-2124)	41
การปกครองของพม่า	45
บทที่ 4	
การได้ล้านนาเป็นประเทศราชของไทย	47
การฟื้นฟูล้านนาและการเข้าสวามิภักดิ์ไทย	47
เจ้าเจ็ดตนกับการฟื้นฟูล้านนา	51

บทที่ 5

การเมืองการปกครองเชียงใหม่ในฐานะเมืองประเทศราช	53
ประวัติและผลงานของเจ้าเมืองเชียงใหม่	53
การเมืองภายในเชียงใหม่ตระกูลเจ้าเจ็ดตน	58
การปกครองภายในเมืองเชียงใหม่	64
นโยบายการปกครองเมืองเชียงใหม่	65
วิธีการควบคุมเชียงใหม่ในฐานะเมืองประเทศราช	66
พันธะของเมืองเชียงใหม่ต่อรัฐบาลกลาง ที่กรุงเทพฯ	67

บทที่ 6

ปัญหาการรุกรานจากพม่าและการขยายอำนาจของไทยในสงครามเชียงตุง	71
ปัญหาการรุกรานจากพม่า	71
การขยายอำนาจของไทยในสงครามเชียงตุง	73
สงครามเชียงตุงครั้งที่ 1 (พ.ศ. 2392-2393)	75
สงครามเชียงตุงครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2395)	77
สงครามเชียงตุงครั้งที่ 3 (พ.ศ. 2397)	80

บทที่ 7

อิทธิพลของตะวันตกในล้านนาและปัญหาที่เกิดขึ้น	82
การเข้ามาของคนอังกฤษและคนในบังคับอังกฤษในล้านนา	82
ปัญหาเกี่ยวกับกิจการป่าไม้	84
ปัญหาความวุ่นวายในหัวเมืองชายแดนล้านนา	87
การเสียดินแดนใน ร.ศ. 111	88
นโยบายของอังกฤษในล้านนา	90
การเสียดินแดนฝั่งขวาแม่น้ำโขงในเขตเมืองน่าน พ.ศ. 2446	91

บทที่ 8

การรวมหัวเมืองประเทศราชล้านนาเข้าสู่ส่วนกลาง	97
มูลเหตุของการปฏิรูป	97
ข้าหลวงสามหัวเมืองกับการแก้ไขปัญหาที่เชียงใหม่ (พ.ศ. 2417-2426)	98
การปฏิรูปการปกครองในล้านนา	99
สมัยก่อนจัดการปกครองแบบมณฑลเทศาภิบาล (พ.ศ. 2427-2442)	100
เทศาภิบาล (พ.ศ. 2442 –2476)	107

บทที่ 9

สังคมและเศรษฐกิจของล้านนา (พ.ศ. 2317-2476)	114
สังคมล้านนาสมัยตระกูลเจ้าเจ็ดตน	114
ชนชั้นมูลนาย	114
บทบาทของเจ้าเมือง	115
ไพร่	119
ทาส	129
การเปลี่ยนแปลงทางสังคม : การยกเลิกชนชั้นมูลนาย ไพร่ ทาส	130
เศรษฐกิจล้านนา (พ.ศ. 2317-2476)	135
มณฑลพายัพ (ช่วงก่อน พ.ศ. 2427)	137
การเข้ามาของระบบเศรษฐกิจทุนนิยม : การขยายตัวทางเศรษฐกิจ (พ.ศ. 2427-2476)	152
บรรณานุกรม	156
ภาคผนวก	166
สารบัญคั่นเรื่อง	167

แผนที่	หน้า
1. ดินแดนรอบล้านนา	(12)
2. ดินแดนล้านนาในปัจจุบัน	1
3. ทิวเขาสำคัญ	2
4. แม่น้ำสำคัญ	3
5. เมืองโบราณเขตจังหวัดเชียงรายและใกล้เคียง	4
6. เมืองพะเยา	9
7. เวียงเจ็ดลิน เวียงสวนดอก และเมืองเชียงใหม่	11
8. ท่าเลที่ตั้งเมืองเชียงใหม่	22
9. ตัวเมืองเชียงแสน	28
10. The British Conquest of Burma	79
11. การเสียดินแดน ร.ศ. 111	90
12. ดินแดนฝั่งขวาแม่น้ำโขงที่เสียให้ฝรั่งเศส พ.ศ. 2446	95
13. ดินแดนมณฑลพายัพ	112
14. ดินแดนมณฑลมหาสารราษฎร์	113
15. เส้นทางการค้าระหว่างล้านนา พม่า สิบสองปันนา ล้านช้าง	136
16. เส้นทางแม่น้ำปิงระหว่างฮอด-ตาก	147

ภาพ	หน้า
1. ที่ราบลุ่มแม่น้ำกก จังหวัดเชียงราย	5
2. เจดีย์วัดป่าสัก อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงราย ก่อนบูรณะ	8
3. ที่ตั้งเสาอินทขิล อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่	12
4. กู่กุด วัดจามเทวี จังหวัดลำพูน	13
5. เศียรพระพุทธรูป ศิลปมอญ หริภุญไชย	14
6. พระพิมพ์ดินเผา พบที่เวียงมโน อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่	14
7. โบราณวัตถุที่เวียงท่ากาน อำเภอสันป่าตอง จังหวัดเชียงใหม่	15
8. สุวรรณเจดีย์วัดพระธาตุหริภุญไชยก่อนบูรณะ	16
9. วัดพระธาตุหริภุญไชย ก่อนบูรณะ	17
10. วัดพระธาตุหริภุญไชย หลังบูรณะ	17
11. กังสดาล วัดพระธาตุหริภุญไชย ก่อนบูรณะ	18
12. เจดีย์เชียงยัน วัดพระธาตุหริภุญไชยก่อนบูรณะ	18
13. คอยสุเทพ ถ่ายจากเวียงกุมกาม	21
14. เจดีย์แปดเหลี่ยม วัดกุมการที่ป่าราม เวียงกุมกาม อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่	21
15. ป้อมตรงแจ้งหัวลิน	23
16. กำแพงดิน (ชั้นนอก) เมืองเชียงใหม่	24
17. เจดีย์กู่คำ (วัดเจดีย์เหลี่ยม) เวียงกุมกาม	27
18. วัดพระยืน จังหวัดลำพูน	30
19. วัดพระธาตุดอยสุเทพ	30
20. วัดบุปผาราม (วัดสวนดอก) อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่	31
21. เจดีย์หลวง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่	32
22. มหาสถูปบรรจุพระอัฐิญาติโลกราช วัดเจ็ดยอด จังหวัดเชียงใหม่	35
23. สถูปวัดโลกโมฬี จังหวัดเชียงใหม่	36
24. เกาะคอนแทน อำเภอเชียงแสน จังหวัดเชียงใหม่	36
25. สถูปวัดเจ็ดยอด จังหวัดเชียงใหม่	40
26. พยัญชนะภาษาไทยใหญ่ในปัจจุบัน	41
27. ขบวนแห่ชาวพม่าในเชียงใหม่ รับเสด็จรัชกาลที่ 7 เมื่อ พ.ศ. 2469	41
28. พระพุทธรูปทองสัมฤทธิ์ ศิลปล้านนา วัดชัยพระเกียรติ อ.เมือง จ.เชียงใหม่	43
29. คำจารึกภาษาพม่าที่ฐานพระพุทธรูปวัดชัยพระเกียรติ	43
30. วิหารวัดหนองคำ อำเภอเมือง เชียงใหม่	45
31. พระพุทธรูปในวิหารวัดศรีรองเมือง ลำปาง	46
32. วิหารโถงวัดปงยางคก อำเภอห้างฉัตร ลำปาง	47

	หน้า
33. ด้านหลังวิหารโถงวัดปรางคก	48
34. วัดพระธาตุลำปางหลวง อ.เกาะคา จ.ลำปาง	48
35. ชุมโงงวัดไหล่หิน อ.เกาะคา จ.ลำปาง	49
36. กุ่เจ้านายฝ่ายเหนือ ณ วัดสวนดอก จ.เชียงใหม่	51
37. อนุสาวรีย์ช้างเผือก อ.เมือง จ.เชียงใหม่	53
38. หอธรรมวัดพระสิงห์ อ.เมือง จ.เชียงใหม่	54
39. ป้อมตรงแจ้งศรีภูมิ	54
40. ตราคำสั่งของพระยาพุทธวงศ์	55
41. ดาเนี่ยล แมคกิลวารี	56
42. พระเจ้ากาวิโลรสสุริยวงศ์และเจ้าอุษา	56
43. เจ้าอุบลวรรณ ธิดาพระเจ้ากาวิโลรสสุริยวงศ์	57
44. พระเจ้าอินทรวชิยานนท์	57
45. เจ้าเทพไกรสร	58
46. เจ้าอินทวโรสุริยวงษ์	58
47. เจ้าอินทยศโชติ เจ้าเมืองลำพูน	59
48. พระยาอุปราชบุญทวงษ์	63
49. ศาลาเก้าสนามหลวง นครลำปาง	64
50. เจ้าหลวงเมืองน่านและชายา	70
51. สตรีชาวไทเงิน เมืองเชียงตุง	74
52. การเกณฑ์ไพร่ทำสงครามเชียงตุง	77
53. พระเจ้าน้อยยาเธอ กรมหลวงวงศาธิราชสนิท	78
54. สภาพทางไปเมืองเชียงตุง	79
55. การใช้เกวียนเดินทางไปทำสงครามเชียงตุง	80
56. สภาพการคมนาคมไปสงครามเชียงตุง	81
57. การซ่อมทางไปสงครามเชียงตุง	81
58. การทำป่าไม้ของชาวมอญ พม่าในบังคับอังกฤษ	83
59. การใช้ช้างทำป่าไม้ของชาวมอญ ชาวพม่า ในบังคับอังกฤษ	85
60. ชาวกะเหรี่ยงในบริเวณชายแดนพม่าและล้านนา	87
61. พระเจ้าน้อยยาเธอ พระองค์เจ้าโสณบัณฑิตย์ ข้าหลวงพิเศษจัดการปกครอง มณฑลพายัพ	88
62. พระยาประชาภิจักรจักร์ (แช่ม บุนนาค)	89
63. พระพรหมสุรินทร์ (สวัสดี ภูมिरัตน์) ข้าหลวงประจำเมืองน่าน	92

	หน้า
64. พระเจ้าสุริยวงศ์ผริตเดช (สุริยะ ฦ น่าน) เจ้าเมืองน่าน	93
65. สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ เสด็จตรวจราชการ มณฑลพายัพ	96
66. ศาลต่างประเทศ เมืองเชียงใหม่	97
67. ข้าหลวงที่รัฐบาลส่งขึ้นไปประจำที่เชียงใหม่	99
68. พระเจ้าน้อยยาเธอ กรมหมื่นพิชิตปรีชากร ข้าหลวงพิเศษหัวเมืองลาวเฉียง	100
69. การเดินทางขึ้นไปเชียงใหม่ของข้าหลวงจากส่วนกลาง เมื่อ พ.ศ. 2436	104
70. ที่พักข้าหลวงใหญ่ประจำเมืองเชียงใหม่	105
71. พระยาทรงสุรเดชข้าหลวงใหญ่มณฑลลาวเฉียง	105
72. ที่ว่าการมณฑลลาวเฉียง ริมแม่น้ำปิง	106
73. พระยาอุดมพงศ์เพ็ญสวัสดิ์ (ม.ร.ว. ประยูร อิศรศักดิ์) ข้าหลวงประจำเมืองเชียงใหม่	107
74. ศาลเมือง นครลำปาง	108
75. ผู้ต้องหาชาวไทยใหญ่ที่ถูกจับในเหตุการณ์กบฏเงี้ยวเมืองแพร่	108
76. พระยาไชยบูรณ์ ข้าหลวงประจำเมืองแพร่	109
77. กลุ่มพระยาพิริยเทพวงศ์ เจ้าเมืองแพร่	109
78. พระยาสุรสีห์วิศิษฐ์ศักดิ์ (เชย กัลยาณมิตร)	110
79. โรงพยาบาลของรัฐ สมัยมณฑลพายัพ	110
80. พิธีเปิดโรงเรียนสามัคคีวิทยาคม จ. เชียงราย เมื่อ พ.ศ. 2455	111
81. โรงเรียนมหาดเล็กหลวง จ. เชียงใหม่	111
82. เจ้านายผู้หญิง เมืองเชียงราย สระผมบนเรือน	115
83. พิธีถือน้ำพระพัฒน์สัจจา	117
84. เจ้านายและบริวารที่ถือเครื่องยศติดตาม	118
85. ไพร่หมอบกราบเจ้าเมือง	118
86. หอคำ เมืองเชียงใหม่	119
87. หอคำ เมืองลำปาง	119
88. สตรีชาวล้านนาสูบบุหรี่	120
89. ลาวพุงดำ	120
90. ชาวไทยใหญ่แห่งครัวทานที่เชียงใหม่	121
91. ชาวลำปางรอรับเสด็จรัชกาลที่ 7 พ.ศ. 2469	123
92. ไพร่ล้านนา	126
93. สตรีชาวล้านนาใส่บาตรที่วัดพระสิงห์	128

	หน้า
94. ชาวเชียงใหม่รื้อรับเสด็จรัชกาลที่ 7 พ.ศ. 2469	132
95. โรงทหารมณฑลพายัพ	134
96. ชาวล้านนาแห่ครัวทานที่เชียงใหม่	135
97. ตลาดแห่งหนึ่งที่น่าน	138
98. ขบวนวัวต่างกำลังหยุดพัก	139
99. เส้นทางที่ใช้วัวต่างขนสินค้า	140
100. ตลาดวโรรส พ.ศ. 2472	141
101. พ่อค้าจีนฮ่อ	142
102. การทำป่าไม้ของบริษัทบริติช บอร์เนียว	143
103. ทางรถไฟเล็กภาคไม้	144
104. การล่องไม้สักในแม่น้ำ	145
105. ถนนช้างม่อย พ.ศ. 2445	146
106. การค้าทางเรือ	148
107. คຸ້ມพระเจ้าอินทวิชยานนท์ที่บางกอกน้อย	150
108. ปากอุโมงค์ขุนตาล จ. ลำปาง	153
109. ถนนสายลำปาง-งาว เมื่อตัดถนน	154
110. ตลาดสบตุ๋ย จ. ลำปาง	154
111. สถานีรถไฟ จ. เชียงใหม่	155

ตาราง	หน้า
1. ลำดับกษัตริย์ราชวงศ์มังราย (พ.ศ. 1804-2121)	25
2. ลำดับผู้ครองเมืองเชียงใหม่ (พ.ศ. 2121-2317)	44
3. การครองเมืองเชียงใหม่ ลำปาง และลำพูน ของเจ้าเจ็ดตน	52